

TÜRK GİRİŞİMCİLERİNİN ALGILANAN MEŐRUIYET DÜZEYİNE İLİŞKİN BİR ODAK GRUP ÇALIŐMASI

Ali TAŐ

Sakarya Üniversitesi, İŞletme Fakóltesi
alitas@sakarya.edu.tr

Özet

Bu çalışma, Türkiye’de girişimcilerin faaliyetlerinin, davranışlarının ve yaşam biçimlerinin meşru görölme düzeyini ve bu düzeyi belirleyen nedenleri ortaya çıkarmak amacıyla yapılmıştır. Bu amaç çerçevesinde özel bir üniversitede e-mba öğrenimi yapan ve girişimcilik dersi alan öğrencilerden oluşturulan gruplarla odak grup görüşmeleri yapılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen veriler, Türk girişimcisinin meşru görölme düzeyinin dölüklüğüne işaret etmektedir. Böylesi bir meşruiyet düzeyinin oluŐmasının nedenleri olarak ise, girişimcilerin devletle olan ilişkileri, bazı girişimcilerin kökenleri ile ilgili olarak ortaya atılan iddialar, Türk girişimcilerinin Avrupa ve Asya’daki girişimciler ile karşılaŐtıldığında başarısız görülmeleri ve girişimcilerin çalışanlarına bakıŐları ve onlara karşı tutumları ön plana çıkmaktadır.

Anahtar kelimeler: Kurumsal kuram, Meşruiyet, Türk Girişimcileri.

ABOUT THE LEGITIMACY LEVEL OF TURKISH ENTREPRENEUR A FOCUS GROUP STUDY

Abstract

This study is made in order to determine the legitimacy levels of the activities, behaviors and life styles of Turkish entrepreneurs and the reasons determining this level. Under the scope of this purpose, focus group interviews were made with e-mba students having entrepreneurship lesson in a private university. The data obtained at the end of the research shows that the legitimacy level of Turkish entrepreneur is low. The reasons for such a legitimacy level are; the relations of entrepreneurs with the government, assertions regarding the origins of some entrepreneurs, the unsuccessful view of Turkish entrepreneurs compared with European and Asian entrepreneurs, the view of employees in the eye of entrepreneurs and thier behaviors towards employees.

Key words: Institution Theory, Legitimacy, Turkish Entrepreneurs.

Giriş

Sosyal normlar, beklentiler ve değerlerle uyumlu olma anlamına gelen meşruluk, organizasyonların varlıklarını sũrdũrebilmeleri için gerekli olan önemli Őartlardan biridir (Parson, 1960; Weber, 1968; Pfeffer ve Salancik, 1978; Oliver, 1996). Kişiler veya kurumlar meşruluklarını kaybettiklerinde yönetilmesi oldukça zor bir sũrece girerler. Özellikle son yıllarda yaşanan finansal skandallar, insan hakları ihlalleri, çevreye verilen zararlar ve baskıcı rejimlerle kurulan iş birlikleri bazı ulus ötesi ve çok uluslu firmalara ilişkin bir meşruiyet sorunu ortaya çıkar mıştır. Bu durum onların meşruiyetini zedelemiş ve onların sosyal rollerinin ne olması gerektiği konusundaki tartişmaları derinleştirmiştir. Bunun sonucu olarak da, hem firmalara hem de girişimcilere toplumsal gũven azalmaya başlamış; özellikle bazı kũresel firmaların faaliyetleri sivil toplum organizasyonları tarafından yoğun derecede eleştirilmeye bařlanmıřtır¹ (Sethi, 2002; Doh ve Teegen; 2004 Palazzo ve Scherer, 2006). Yaşanan bu gelişmeler meşruluk olgusunu hem firmalar hem de girişimciler için önemli sorunlardan biri haline getirmiştir. Bu durum, meşruluk olgusunu, farklı disiplinlerde yapılmış araştırmalarda çok farklı yönleriyle incelenen popũler konulardan biri haline getirmiştir (Kostova ve Zaheer, 1999; McCarthy; 1996; Meyer ve Scott, 1983; Meyer ve Rowan, 1977).

Uluslar arası yazında konunun kazanmış olduğu popũlerlięe rağmen, konu ulusal yazında beklenen ilgiyi görmemiş ve konuyla ilgili çalışmalar birkaç bildiri ve az sayıda makale ile sınırlı kalmıştır (Kalemci ve Duman, 2007; Tũrker, 2007; Kalemci ve Tũzũn, 2008). Oysa, Tũrkiyedeki girişimcilik faaliyetlerinin niteliği ve İttihat - Terakki dönemi ile birlikte başlayan ve gũnũmũze kadar

---

¹ özellikle Ağustos 2011'de başlayan Wall Strett Eylemleri işletmelerin faaliyetlerine, iş görme biçimlerine ve ortaya çıkar mış oldukları sonuçlara karşı gösterilen sert protestolardır. Bu protestolar işletmelerin faaliyetlerine, iş görme yöntemlerine ve bunların sonuçlarına ilişkin önemli bir meşruiyet sorunun varlığına işaret etmektedir.

uzanan devletin milli sermayedar yaratma çaba ve politikasının yansıması olan uygulamalar, meşruiyet olgusuna ayrı bir anlam ve önem yüklemektedir. Bu önem, Türk işletmelerinin ve girişimcilerimizin faaliyetlerinin ve bu faaliyetleri gerçekleştirirken kullanılan mekanizmaların meşru görülme düzeyinin ne olduğu konusundaki araştırmaların yapılması gerekliliğine dair kuvvetli imalarda bulunmaktadır. Bu imalardan hareketle bu araştırma, Türkiye’de girişimcilerin faaliyetlerinin, bu faaliyetleri sonucunda ulaşılmış oldukları zenginliklerin meşru görülme düzeyini araştırmaya odaklanmıştır².

Aslında Buğra (1997), önemli girişimcilerimizin öz geçmişlerini kaleme aldıkları eserlerde (Koç, 1982; Sabancı, 1985; Eczacıbaşı, 1986) para kazanma yöntemleri ve para kazanma güdülerinin normallliğini savunmak için sergilemiş oldukları yoğun çabayı, Türk girişimcilerinin maddi kazanç amacıyla girişmiş oldukları faaliyetlerin meşruiyetine ilişkin güvensizliklerinin bir yansıması olarak yorumlamıştır. Buğra (1997) tarafından ifade edilen bu durum, Türk girişimcisinin faaliyetlerinin meşruiyetine ilişkin bir takım imalarda bulunsa da, Türk girişimcisinin ve faaliyetlerinin toplum nezdinde meşruiyetinin düşüklüğüne ilişkin bir söylemin geliştirilmesi için yeterli bir argüman olarak kabul edilemez. Bunun yanında, Buğra’nın girişimcilerimizin öz geçmişlerinden hareketle geliştirmiş olduğu iddia, Türk girişimcisinin ve faaliyetlerinin toplumumuzda niçin meşru görülmediği yönünde bir araştırma yapılması için de yeterli bir tez olarak da kabul edilemez. Ancak, Buğra’nın konuyla ilgili söylemi Türkiye’de girişimcilerin, faaliyetlerinin ve bu faaliyetleri sonucunda ulaşılmış oldukları zenginliklerin ne derece meşru görüldüğünü ortaya çıkarmak için bir araştırma

---

² Aslında yolsuzluğun, adam kayırmanın ve siyasi iktidarların kendi zenginlerini yaratmaların adeta kurumsallaştığı bir ülkede para kazanmanın ve zenginliğin meşruiyetini temellendirmek pek anlamlı görünmeyebilir. Ancak, özellikle Wall Street Eylemleri ile başlayan ve tüm dünyanın gündemine tekrar gelen kapitalizme ve onun en önemli kurumları olan işletmelerin meşruiyetine ilişkin tartışmalar Türkiye ölçeğinde Türk işletmeleri ve girişimcileri için de yapılmalıdır.

yapılmasının gerekliliğine dair kuvvetli imalarda bulunmaktadır. Buğra'nın ortaya koymuş olduğu iddia ancak böylesi bir araştırma sonucunda anlam kazanacaktır.

Meşruiyet Yazını ve Kurumsal Arka Plan

Örgütlerin ve bireylerin sosyal normlar, değerler ve beklentilerle ilgili uyumlu davranışlar sergilemelerini kapsayan (Dowling ve Pfeffer, 1975) meşruiyet ilk olarak Max Weber tarafından incelenme konusu yapılmıştır. Örgüt ve devlet düzeyinde güç kaynaklarının meşruiyetine odaklanan Weber, meşruiyet olgusunu güç ve otorite yapıları içerisinde incelemiştir (Ruef ve Scott, 1998). Weber'den sonra meşruiyet konusu ile ilgilenen en önemli sosyal bilimcilerden bir tanesi ise Parson'dur. Örgüt yazınında meşruiyet konusuyla ilgili en fazla baş vurulan araştırmacılarından biri olan Parson, Weber'in aksine meşruiyeti sadece güç sistemleri temelinde değil, kurumsal ve kültürel bir perspektif temelinde inceleyerek olguya yeni bir boyut kazandırmıştır (Parson, 1956; 1960).

Weber ile başlayan ve örgüt yazınında sıklıkla referans olarak başvuru Parson ile devam eden, günümüz itibariyle özellikle uluslar arası yazında birçok araştırmaya konu edinen meşruiyet olgusu, üzerinde fikir birliğine varılmamış, tam olarak tanımlanmamış önemli olgulardan biri görünümündedir. Nitekim, Suchman (1995) benzer bir tespitle çoğu yazar ve araştırmacının meşruiyet olgusunu inceleme konusu yaptığını fakat olgunun tam olarak tanımlanmadığını ve olgu hakkında tam bir görüş birliğine varılamadığını dile getirmiştir. Bu çalışmada, meşruiyet olgusunu64n tam olarak neyi ifade ettiği konusunda, örgüt yazınındaki önemine dayanılarak Parson'un yapmış olduğu kavramsallaştırma temel alınmıştır. Bu çerçevede, meşruiyet bir anlamda kişinin ve örgütlerin sosyal sistemler içerisindeki rollerini ve onların ihtiyaç duydukları kaynaklar ile tamamlayıcı desteklerin

sürekliliğini sağlamaktadır. Meşruiyet olgusu bu bağlamda değerlendirildiğinde, örgütlerin ve kişilerin ihtiyaç duydukları bir kaynak olarak görülebilir (Parsons, 1960). Buna karşılık, meşruiyet bir problem olarak da görülebilir. Çünkü meşruiyet ölçeğini oluşturan sosyal normlar, değerler ve beklentiler zaman zaman örgütler için rekabetin gerekliliklerini göğüsleyebilme, kişiler için bireysel kazanımlar sağlayabilme hususunda sergilemeleri gereken rasyonel davranışlarla çelişebilmektedir (Shocker ve Sethi, 1974). Meşruiyet olgusunun kişilerin ve örgütlerin davranışları konusunda belirleyiciliği, olguyu yazında sıklıkla incelenen konulardan bir tanesi konumuna getirmiştir. Özellikle kurumsal kuramla ilgili çalışmalarda bulunun araştırmacıların olguyu anlamaya ve açıklamaya ilişkin ciddi çabalarının olduğu görülmektedir. Kurumsal kuram, hem meşruiyetin belirleyiciliği hem de meşruiyet prosesinin karakteristiği ile ilgili önemli argümanlar sunmaktadır³ (Meyer ve Rowan, 1977; Powell ve DiMaggio, 1991; Scott, 1995; Zucker, 1983).

Kurumsal kuramın temel tezi; “*örgütlerin yapı ve süreçleriyle kişilerin davranışlarının ve faaliyetlerinin içinde buldukları kurumsal çevreye uyumları sonucunda şekillendiği*” yönündedir. Kurumsal kuramın bu tezi, örgütlerin sürekliliklerini sağlayabilmeleri ve kişilerin davranışlarının içinde gerçekleştirilen örgütsel alan tarafından kabul edilerek anlamlı sonuçlara

---

³ Örgüt kuramları içerisinde kurumsal kuramın yanında kaynak bağımlılığı ve popülasyon ekolojisi kuramlarında meşruiyet kavramına vurgu yapmış oldukları görülmektedir (Kalemi ve Duman, 2007). Ancak, popülasyon ekolojisi ve kaynak bağımlılığı kuramlarının meşruiyet kavramına ilişkin argümanları şu aşamada bu araştırmanın kapsamını pek ilgilendirmemektedir. Çünkü bu çalışma, Türk girişimcilerinin meşruiyet düzeyini girişimcilerin faaliyetlerini etkileyen kaynakları elinde tutan çıkar grupları düzeyinde incelemektedir. Ayrıca, bir davranış ya da yapının ne kadar çok olursa o kadar tanındığı ve bu tanınmışlığın ilgili davranışa ve ya da yapıya meşruluk kazandırdığı temelinde bir bakış açısında bu çalışmanın sorunsalının çok dışında kalmaktadır. Eğer bu çalışmada Türk girişimcilerin faaliyetleri ve bu faaliyetleri sonucunda ulaştıkları zenginliklerinin toplum tarafından meşru görülme düzeyi düşük çıkarsa, bu duruma rağmen nasıl ayakta kaldıklarının açıklanmasında meşruiyet olgusuna farklı açıklamalar getiren iki kuramın argümanları açıklayıcı bir rol üstlenebilir.

dönüşmesi için, sadece teknik olarak verimli olmalarının yeterli olmadığına işaret etmektedir. Bunun için kişilerin ve örgütlerin örgütsel alanın karakterini şekillendiren kurumlara uyararak kendilerini meşru kılmaları gerekmektedir (Özen, 2007: 241-244).

Scott (1995) tarafından davranışlara bir süreklilik ve anlam kazandırma niteliğine sahip düzenleyici, algısal yapı ve hareketlerin kombinasyonundan oluşan yapılar olarak kavramsallaştırılan kurumlar, bireylerin ve örgütlerin davranış ve faaliyetlerinin meşru görülüp görülmediği hususundaki ölçeği oluşturan önemli yapı taşlardır. Bu yönleri göz önüne alındığında, kurumların bilinçsel, normatif ve düzenleyici baskılar oluşturma becerisine sahip oldukları ve bu becerileriyle kişilerin, örgütlerin ve toplumda farklı işlevler üstlenen belli düşünce sistemlerinin nasıl davranacakları konusunda sosyal değerleri, normları ve beklentileri inşa ettikleri söylenebilir.

Eylemlerin Meşruluk Düzeyini Belirleyen Kurumsal Baskılar

a) **Düzenleyici Baskılar:** Kurumların bir toplumdaki bireylerin ve örgütlerin birbirleri ile olan ilişkilerini ve ilişkiye bağlı olarak ortaya çıkan etkileşimleri ve çıkar ilişkilerini şekillendirme konusundaki sahip olduğu kısıtlayıcı yönüne vurgu yapan düzenleyici baskılar, ortaya çıkardıkları kısıtlamalar ile toplumdaki bireylerin, grupların ve örgütlerin meşru görülmeyen faaliyetlerini tanımlarlar. North (2002), kurumların bu bağlamda değerlendirildiğinde, yazılı kuralların yanında bu yazılı kuralların temelini oluşturan yazılı olmayan yönetim kodlarından da oluştuğunu ifade etmiştir (North, 2002).

b) **Normatif Baskılar:** Kurumsal kuram normatif baskıları sosyal davranışlar üzerindeki zorlamalarda bulunan kalıplar olarak nitelendirmektedir. Bu nitelemeye göre, farklı üst kurumlar bu kalıpları kullanarak insanların ve örgütlerin davranışlarını ve yapılarını değiştirmeleri yönünde onlara bir baskıda

bulunmakta ve onları belli şekilde davranmaya itmektedir (Burns ve Wholey, 1993; Scott, 1995: 38).

c) Bilinçsel Baskılar: Başta DiMaggio ve Powell (1983) olmak üzere kurumların zihinsel boyutlarına odaklanan birçok araştırmacı, bu boyutların yeni kurumsallaşmanın ayırt edici bir özelliği olduğunu ifade etmişlerdir. Kültürel olgular tarafından desteklenmiş alışkanlıkları temel alan ve kişiler ile örgütlerin meşru davranışta bulunmaları yönünde açık bir şekilde görünmemelerine rağmen, son derece kuvvetli etkiye sahip olan bilinçsel baskılar (Grewal ve Dharwadkar, 2002) kurumsal kuramcılarının birçoğu tarafından meşruiyetin bilinçsel bir süreç olarak yorumlanmasıyla yazında ayrı bir önem kazanmışlardır. Kurumsal kuramcılarının birçoğu meşruiyeti bilinçsel bir süreç olarak göstermeyi tercih etmiş; bu süreç dahilinde bireyler ve örgütler için belirlenmiş olan davranışların ve varsayımların aksinin düşünemeyeceğini ifade etmişlerdir (Kalemci ve Duman, 2007: 86).

Bu kurumsal baskılar, kişilerin ve örgütlerin nasıl davranmaları gerektiği konusunda sosyal normları, değerleri ve beklentileri şekillendirerek; kişilerin ve örgütlerin davranışları ile ilgili meşruiyet ölçeğini oluşturmaktadırlar.

Araştırmanın Yöntemi

Türkiye’de girişimcilerin, faaliyetlerinin ve bu faaliyetleri sonucunda oluşan zenginliklerin niçin meşru görülmediğiyle ilgili bir çalışmada, ihtiyaç duyulan verileri toplamak katılımcıların konuyla ilgili düşüncelerini serbestçe söyleyebilecekleri bir ortamda, dikkatlice planlanmış ve iyi yönetilen bir tartışmayı gerektirmektedir. Ayrıca araştırmanın odak noktası, katılımcıların söylemleri ve bu söyleme yön veren toplumsal bağlam üzerinde dikkatlice durulmasını gerektirmektedir. Akşit (1992); odak grup görüşmelerinin bahsedilen şekilde bir veri gereksinimi için uygun olabileceğini ifade etmiştir.

Bu bahsedilenlerden hareketle, araştırmada ihtiyaç duyulan verilerin odak grup görüşmeleri ile toplanmasına karar verilmiştir. Böylece yukarıda ifade edilenlerin yanında katılımcıların araştırmanın amacıyla ilgili olarak bakış açıları, algıları, tutumları ve duyguları ile ilgili çeşitli boyutlarda nitel veri edinilmesi planlanmıştır. Nitekim, Bowling (2002) benzer şekilde bahsedilen amaç için odak grup görüşmelerinin çok yararlı olduğunu ifade etmiştir. Bu bahsedilenlerden hareketle, özel bir üniversitede e-mba öğrenimi yapan ve girişimcilik dersi alan 60 öğrenciden 10'ar kişilik gruplar oluşturulmuştur. Tamamı üniversite eğitime sahip olan katılımcıların 28 tanesi mühendislik, 16 tanesi işletme-iktisat ve kamu yönetimi, 3 tanesi kimya, 4 tanesi matematik, 2 tanesi tıp, 2 tanesi turizm ve 5 tanesi de sosyoloji eğitimi almıştır. 46 tanesi özel sektörde çeşitli işletmelerde çalışmakta olan katılımcıların, 14 tanesi de kamu sektöründe çalışmaktadır. Katılımcıların sahip oldukları özellikler ve edinmiş oldukları tecrübeler, ihtiyaç duyulan verilere ulaşma konusunda uygun bir örneklem oluşturabileceklerine işaret etmektedir. Gruplar oluşturulurken mümkün olduğunca, farklı eğitim arka planına sahip kişilerin aynı gruplarda yer almaları sağlanmaya çalışılmıştır. Oluşturulan gruplarla üç tanesi internet üzerinden olmak üzere her bir grupla toplam 6'şar görüşme yapılmıştır. Görüşmeler ortalama olarak 2'şer saat sürmüş ve katılımcılara bu görüşmelere katılmaları karşısında bazı teşvikler verilmiştir. İnternet üzerinden yapılan ilk iki görüşmede katılımcılara sadece Türk girişimcileri ve onların iş davranışları ile ilgili olarak görüşleri sorulmuş, katılımcılar çok fazla yönlendirilmeden girişimcilere ve onların faaliyetlerine ilişkin algılama şekilleri, bu algılamayı inşa eden faktörlerin neler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu ilk iki görüşmede elde edilen verilerden hareketle araştırmanın odak noktasıyla ilgili temalar oluşturulmuştur. Temalar, yönetim organizasyon bilim dalında doktora yapan 4 öğrencinin de içinde bulunduğu 5 kişiden oluşan bir grup tarafından

oluşturulmuştur. Doktora öğrencilerine katılımcılar ile yapılan iki görüşmede alınan notlar verilmiş ve daha sonra araştırmanın amacı net bir şekilde anlatılarak araştırmanın odak noktasına ilişkin temalar belirlenmeleri istenmiştir. Daha sonra verileri inceleyen herkesin ortak olarak vurgu yaptığı 4 boyut araştırma sorusuyla ilgili temalar olarak belirlenmiştir. Daha sonraki 4 görüşme belirlenen bu dört tema üzerinden yapılarak temalara ilişkin detaylara ulaşılmaya çalışılmıştır. Örneklem sayısı, belirlenen araştırma sorusuyla ilgili olarak Türk toplumunun tamamını kapsayacak bir genelleme yapabilmek için yeterli görünmeyebilir. Ancak, daha öncede ifade edildiği gibi bu çalışmanın amacı bir genelleme yapmak değil Türkiye’de girişimcilerin, faaliyetlerinin ve bu faaliyetleri sonucunda ulaşılmış oldukları zenginliklerinin meşru görülme düzeyine ve bu düzeyi belirleyen nedenlere ilişkin bir tartışma başlatmaktır. Zaten odak grup görüşmelerinin amacı da bir genelleme yapmak değildir. Ayrıca, bu çalışma sonucunda elde edilen bulgular birçok odak grup çalışmasında olduğu gibi, aynı konuda yapılacak olan ve daha sağlıklı genellemeler yapmaya olanak tanıyan, veri toplama yöntemi olarak anketin kullanıldığı araştırmalar için sağlam bir temel oluşturabilir.

Bulgular ve Yorum

Araştırmada toplanan veriler, Türkiye’de girişimcilerin, faaliyetlerinin ve bu faaliyetleri sonucunda ulaşılmış oldukları zenginliklerinin meşru görülme düzeyinin oldukça düşük olduğuna işaret etmektedir. Girişimcilere ve onların faaliyetlerinin meşru görülme düzeyinin düşüklüğü ile ilgili olarak ise dört nedenin ortaya çıktığı görülmektedir.

1. Girişimcilerin Devlet ile Olan İlişkileri: Bahsedilen meşruiyet sorunun kaynağı ile ilgili olarak en fazla öne çıkan boyutlardan bir tanesi, Türkiye’de girişimciler ile devlet arasında var olan ilişkinin niteliğidir.

Katılımcıların devlet ile girişimciler arasındaki ilişkiyi çok masum bir ilişki olarak algılamadıklarını göstermektedir. Katılımcılara göre, girişimcilerin bir kurum olarak devletin en önemli bileşenleri olan siyasiler ve siyasilerin ideolojilerine göre atanan bürokratlarla kurmuş oldukları ilişki, zaman zaman olması gereken boyuttan çok farklı bir boyuta geçerek, ülkedeki yolsuzluk ve adaletsizlik düzeninin bir mekanizması konumuna gelmiştir. Yapılan inceleme, devlet ve iş adamları arasındaki ilişkinin ve devletin iş dünyasına yönelik düzenlemelerine göre şekillenen girişimci davranışlarının gerçekten iş adamlarıyla ilgili var olan meşruiyet sorununun önemli bir kaynağı olduğunu göstermektedir. Ülkemizde, devlet ve girişimciler arasındaki ilişki tarzı doğal olarak ülkemize özgü şartlara göre şekillenmiştir. Cumhuriyetten günümüze girişimciler ve devlet arasında kurulmuş olan ilişkinin ortaya çıkardığı tablo son derece ilginçtir.

Bilindiği gibi Osmanlı İmparatorluğunda milli bir ekonomi anlayışı geliştirilmemiş, milli sermayeye dayanan bir sınıf da yaratılmamıştır. Osmanlı İmparatorluğunun kalıntıları üzerine kurulan Türkiye Cumhuriyeti ise, bu açıdan tarihsel sürekliliğin izini sürmüş, sınıfsal alt yapısını oluşturacak kurumları ve politikaları devletçilik politikasıyla şekillendirmiştir. Osmanlı girişimciler sınıfını gayri müslümler teşkil ederken (Ermeni, Yahudi, Rum), Cumhuriyet döneminde bunların yerine devlet kaynaklı milli bir girişimci sınıf yaratılmaya çalışılmıştır. Bu durum çıkarsal ilişkilerin devamı için girişimcilerin iktidar ile sürekli bir ilişki içinde bulunmalarını zorunlu kılmıştır (Duman, 2007: 35). Devlet ise, var olmayan ama var kılınmak istenen girişimci sınıfını kendi merkezî hegemonyası içinde kalmasını sağlayarak yaratmaya çalışmıştır (Duman, 2007: 39). Bunun doğal bir sonucu olarak da, devlet olanakları iktidar partileri tarafından yönetici sınıfın çıkarlarına hizmet eden siyasi bir güç olarak görülmüştür. Ancak, bu amaca doğru atılan her adımda iktidar güçlerinin akrabalığa ve sosyal ağlara

dayalı ilişkileri belirleyici olmuştur. Dolayısıyla, Türkiye’de iktidar ile sıkı ilişkiler kurmak başarılı bir girişimci ve zengin olmak için en önemli gereklilik haline gelmiştir (Duman, 2007: 41). Bu durum, tek parti iktidarının sona ermesi ile iktidara gelen Demokrat Parti döneminde de kısmen form değiştirmekle birlikte devam etmiştir. Demokrat partililer de bürokratlarla iş birliğine giderek yerli girişimci yaratma çabalarına ağırlık vermişlerdir. Bu dönemde yabancı sermaye ile girilen ortaklıklar devlet-girişimci ilişkilerine yeni bir boyut kazandırarak, ülkemizde komprador bir girişimci sınıfı ortaya çıkarmıştır. Demokrat parti, zengin toprak sahipleri ve eşraftan oluşmuş yapısıyla yine bu yapıya paralel olarak eşrafın ve iş adamlarının çıkarlarını koruyan bir siyaset izlemiştir (Duman, 2007: 45). Bu durum, girişimciler ve devlet arasında var olan ve toplum tarafından sorgulanmakta olan ilişkiyi daha da tartışmalı bir hale getirerek, girişimciler ve faaliyetleri ile ilgili olarak var olan meşruiyet sorununu derinleştirmiştir. Demokrat Parti iktidarından sonra da devlet ile girişimciler arasındaki ilişki tarzı, bahsedilen meşruiyet sorununun temel kaynağı olma özelliğini devam ettirmiştir.

1980’den sonra ülkemizde ve tüm dünyada uygulanmaya başlanan neo liberal politikalarda devlet ile iş adamları arasındaki ilişkinin düzeyi konusunda bazı değişiklik sinyalleri vermesine rağmen, bu ilişkinin meşruiyet sorununa neden olan niteliği değişmemiştir. Özellikle 1977 yılı itibariyle, Türkiye girmiş olduğu sıkıntılı süreçten tüm dünyada olduğu gibi yeni sağ politikalar uygulayarak çıkmaya çalışmıştır. Bu politikaların bir sonucu olarak yukarıda da ifade edildiği gibi Türkiye’de neo liberal politikalar gündeme gelmiştir (Yılmaz, 2005). Bu politikalar, devlet ile girişimciler arasında olan ve meşru görülmeyen ilişkiye sorgulanmaya açık yeni boyutlar eklemiştir. Örneğin, neo liberal ekonomi anlayışına bağlı olarak başlatılan özelleştirme uygulamaları sonucunda ortaya çıkan tablo, yapılan özelleştirmelerle ilgili olarak ortaya atılan usulsüzlük

ve yolsuzluk iddiaları, bu iddiaların bazılarının ispatlanması halkın düzene güvensizliğini daha da artırmıştır. Bu güvensizlik, doğal olarak devlet ve iş adamları arasındaki ilişkilerin daha derinden sorgulanmasına yol açmış ve meşruiyete ilişkin sorulamaları arttırmıştır.

Aslında, Türkiye’de neo liberal politikaların uygulanış biçimi bir anlamda Friedman’ın, “görünmez elin tam aksi yönde hareket eden bir el vardır” iddiasını doğrular niteliktedir. Friedman’a göre bu görünmez el, Smith’in görünmez elinden farklı olarak genel çıkarların değil, belirli yönlerin çıkarlarının korunması yönünde bir işlev görmektedir. Örneğin: Birçok yeni ekonomik politika, kaynakları zenginlerden fakirlere ve kalabalık fakat organize olmamış tüketiciler ile vergi mükelleflerine aktarmak yerine, az sayıda fakat çeşitli kesimlerle ortaklıklar kurarak organize olmuş endüstriyel, coğrafik ya da meslek gruplarına doğru akıtmaktadır (Yılmaz, 2005: 111). Friedman’ın ortaya attığı ve işleyişini çarpıcı bir şekilde anlattığı bu görünmez el, gerçekten ülkemizde aynı Friedman’ın ifade ettiği şekliyle bir işlev görmüştür. Hem krizden çıkış, hem de ülkede refah düzeyini arttırmak amacıyla ortaya konulmuş olan politikalar, toplumun önemli bir kesimi üzerinde beklenen ölçüde iyileştirme sağlamamasına rağmen, devlet ile yakın ilişkiler içerisinde bulunan çıkar gruplarını geliştirmiş ve güçlendirmiştir. Bu durum, Türk toplumunda girişimcilerin ve zenginliklerinin meşruiyet sorununu derinleştirmiştir.

Türkiye’de devlet ve iş adamları arasındaki ilişkinin yarattığı meşruiyet sorununa ilişkin bir analiz yaparken, iş adamlarına haksızlık yapmamak adına, hem devlet ile iş adamları arasındaki ilişkinin, hem de devletin iş hayatına ilişkin politika ve uygulamalarının istikrarsızlığının girişimciler ve girişimcilik faaliyetleri üzerindeki olumsuz etkisine değinmek gerekir. Devletin iş dünyasına ilişkin zaman zaman son derece istikrarsız olan politikaları ve bu politikalara bağlı olarak ortaya çıkan belirsizlik, bir yandan ülkemizdeki

girişimcilerde bir sanayi mantalitesinin oluşmasını engellerken, diğer yandan girişimcilerin birer rantiyeci olma yönünde davranışlar geliştirmelerine olanak sağlamıştır. Bu durum, işletmeciler için zaman zaman son derece kazançlı bir atmosfer oluşturmuştur. Bu atmosfer, girişimcilerin ve faaliyetlerinin meşruiyet sorununa yeni bir boyut ekleyerek, sorunu daha da derinleştirmiştir.

Üstelik girişimcilerin devletle olan ilişkilerine getirilen eleştiriler sadece onların iş davranışları ile ilgili değildir. Katılımcılarda zengin insanların devlet tarafından sürekli olarak gözetildiğine ilişkin bir yargının olduğu görülmektedir. Belki de katılımcıların önemli bir kısmının askerlikle ilgili olarak bir sorun yaşamamasından dolayı, zengin insanların çocuklarının askere gittikleri yerler ve askerde sürdürdükleri yaşam katılımcılar tarafından sürekli olarak dile getirilmiştir. Mesela: “Siz, hiç bir iş adamının oğlunun şehit olduğunu duydunuz mu?” Sorusu, katılımcıların sıkça sorduğu bir sorudur⁴. Özetle elde edilen veriler girişimcilerin devletle olan ilişkilerinin yaşamın bütün yönlerinde girişimciler lehine haksız bir takım avantajlar sağladığına dair bir inancın olduğuna vurgu yapmaktadır.

---

⁴ Bu duruma bir başka örnek de, son dönemlerde gelen şehit haberleri ile birlikte sosyal paylaşım sitelerinde sıklıkla rastlanılan paylaşımlar gösterilebilir. İlgili sitelerde konuyla ilgili yapılan paylaşımlarda şehit düşen askerlerin evlerinin resimleri verilerek “siz hiç villadan çıkan şehit cenazesi gördünüz mü? Sorusu sorulmuştur. Yine son dönemde bedelli askerliğin uygulamaya geçirilmesiyle birlikte “Her Fakir Asker Doğar” şeklinde paylaşımlarda halk tarafından sıklıkla yapılan paylaşımlar arasındadır. Tüm bunlar toplumda iş adamlarının ve zenginlerin devlet tarafından sürekli olarak kollandıklarına dair bir inancın varlığına işaret etmektedir.

2. Bazı Girişimcilerin Kkenleriyle İlgili Olarak Ortaya Atılan İddialara Bağlı Olarak Oluşan Meşruiyet Sorunları

Ülkemizdeki girişimciler ve faaliyetleri ile ilgili olarak var olan meşruiyet sorununun diğer bir önemli nedeni de girişimcilerin kökenleri ile ilgili olarak ortaya atılan bazı iddialardır. Katılımcıların bu algılamalarının arka planını ülkemizde var olan ideolojik parçalanmışlığın şekillendirmiş olduğu görülmektedir. Ne yazık ki toplumumuz ideolojik tercihlerin çeşitliliğine bağlı olarak çok sayıda ideolojik gruba ayrılmış durumdadır. Bu tablonun bir sonucu olarak her ideolojik grup bir ötekileştirme psikolojisi içinde hareket ederek kendinden olmayanı veya kendini desteklemeyenleri ve “öteki”nin faaliyetlerini kötü, yararsız ve ülke için zararlı olarak görmekte ve kendi idolojisine göre kamuoyunu yönlendirmeye çalışmaktadır. Ülkemizde özellikle geçmişte son derece etkili olan sol ideolojiler için girişimciler, emekçinin hakkını vermeyen adeta kapitalizmin tetikçileri rolünü üstlenen kişiler olarak görülmüşlerdir. Sağ ideolojik gruplar da özellikle son yıllara kadar ülkemizdeki girişimcilerin etnik kökenleri ve dini inançları ile ilgili olarak çok farklı iddialar gündeme getirmişlerdir. Bu iddiaların en önemlileri girişimcilerimizin bir kısmının Müslüman olmadıkları ve önemli girişimcilerin bazılarının tasvip edilmeyen bazı aile bağları olduğu yönünde yapılmış iddialardır. Günümüzde hâlâ ülkemizin çok önemli girişimcilerinin etnik yapıları, inanç aidiyetleri hakkında çok sayıda iddia ortadadır. Adeta bir Müslüman Türk’ün büyük ve başarılı bir girişimci olmasının mümkün olmadığına, ya da buna hiçbir zaman izin verilmeyeceğine dair bir yargı olduğu görülmektedir. Hatta ülkemizin çok önemli girişimcilerinden birinin adı bir hırsızlık için kabrinin açılıp naaşının çalınmaya çalışılması bile, aslında bu girişimcimizin esasen Yahudi olduğu ve bu yüzden naaşın gizli bir şekilde çalınarak Yahudi geleneklerine göre defnedilmesi için bu olayın planlandığı yönünde çeşitli iddialar dile getirilmiştir.

3. Girişimcilerin Avrupa ve Asya'daki Girişimciler ile Karşılaştırıldığında Başarısız Görünmeleri ve Vizyonlarının Dar Olması

Çözümlenen verilerde öne çıkan diğer önemli bir boyut da girişimcilerimizin Koreli, Japonyalı ve Avrupalı girişimciler ile mukayese edildiğinde onlar kadar başarılı olmadıklarına yönelik inançtır. Katılımcıların bu düşünceleri, girişimcilerimizde bir sanayii mantalitesinin oluşmamış olması ile yakından ilgilidir. Çoğunlukla günü kurtarma ve kısa dönemli kâr maksimizasyonu düşüncesinde olan girişimcilerimiz, gerçekten hem işletmelerine hem de ülkemize katkılar sağlayabilecek bir mantıktan çok uzak kalmışlardır. Özellikle, Japon ve Güney Koreli girişimcilerin tüm dünyada göstermiş oldukları yüksek performans ve ülkelerine sağlamış oldukları önemli katkılar, Türk girişimcilerin hem kendi başarıları hakkında hem de ülkeye olan katkılarına ilişkin sorgulamaları arttırmıştır.

Katılımcılara göre, girişimcilerimiz en basitinden günümüzün en önemli rekabet dayanaklarından biri olan marka yaratmayla ilgili çalışmalara çok geç başlamışlar ve şu an bile bu konuda istenilen başarıya ulaşamamışlardır.

BMV, Mercedes ve Volkswagen söylendiğinde akla hemen Almanya gelmektedir. Bunun da ötesinde bu markaların bir an için var olmadığını düşündüğümüzde Almanya gibi güçlü bir devletin varlığından söz etmek pek mümkün olmayacaktır. Oysa, hiçbir sektörde söylendiği zaman insanlarda Türkiye'yi çağrıştıracak bir marka yaratılamamıştır. Bu durum, gerçekten iş adamlarımızın iş ve yönetim davranışlarını şekillendiren mantalitelerinin sorgulanması gerektiğine işaret etmektedir.

Girişimcilerimizin bu konudaki başarısızlığının altında aslında ülkemizde devletin uzun süre en büyük alıcı konumunda olması ve yine uzunca bir süre yerli sanayiciyi korumaya ilişkin bir politika benimsemiş olması yatmaktadır. Bu durum girişimcilerimizin ve işletmelerinin ulusal ölçekte başarılı olmalarını, büyümelerini ve girişimcilerimizin zenginleşmelerini

sağlamıştır. İç pazarın büyüklüğü ve rekabetin olmaması, girişimcilerimizi uzunca bir süre yeni arayışlara itmemiştir. Bu süreçte günümüzün önemli rekabet dayanaklarını geliştirmeye ilişkin stratejilerin izlenmesi düşünülmemiş, buna ihtiyaç duyulduğunda da artık çok geç kalınmıştır.

4. Girişimcilerin alışanlara Bakışı ve Onlara Karşı Tutumları

Sahip olunan veriler analiz edildiğinde, ülkemizdeki girişimciler ve faaliyetleri ile ilgili var olan meşruiyet sorununun diğer bir nedeni olarak, girişimcilerin çalışanlarına karşı sergilemiş oldukları davranışların ön plana çıktığı görülmektedir. Katılımcılara göre Türkiye’de en ucuz üretim girdisi işçiliktir. İşçiler emeklerinin karşılığını tam olarak alamadıkları gibi, hak etmedikleri bir dizi sendromla da baş etmek zorunda kalmaktadırlar.

Katılımcıların bu yöndeki ifadeleri, girişimciler nezdinde işçinin bir değeri olmadığı yönünde bir yargının olduğuna işaret etmektedir. Katılımcıların sık sık bu sorunla ilgili olarak hem kendilerinin hem de tanıdıklarının çalıştıkları işletmelerde yaşananlarla ilgili bazı somut örnekler verdikleri görülmektedir. Mesela: Ülkemizdeki işletmelerin kriz dönemlerinde sıkıntıya girdiklerinde krizden kurtulmanın ilk reçetesi olarak, işçileri işten çıkarma veya onları ücretsiz izne ayırma gibi işçi odaklı politikalar uygulamaları, katılımcılar tarafından firma isimleri verilerek dile getirilmiştir. Buna ek olarak yine bazı girişimci ve firma isimleri verilerek uzun süre zor işlerde çalışan işçilerin yaptıkları işten kaynaklanan sağlık sorunları nedeniyle işten çıkartıldıkları, katılımcılar tarafından sıklıkla ifade edilmiştir. Bu bahsedilenlerin yanında girişimci-çalışan ilişkilerinde girişimci davranışının sorgulanmasına neden olan diğer bir durum da kriz dönemlerinde krizi bahane ederek çalışana yarı zamanlı çalışma, ücretsiz izin, maaş indirimi gibi bazı politikalar uygulayan girişimcilerin, bu süreçte işletme için aslında çok da önemli olmayan bazı yatırımlar yapmış oldukları

görülmektedir. Özellikle bu durum katılımcıların bizzat karşılaştığı olduğu olayların başında gelmektedir.

Sonuç

Türk toplumunda girişimcilerin, faaliyetlerinin ve faaliyetlerine bağlı olarak ulaştıkları zenginliklerin meşru görülme düzeyi ve bu düzeyi belirleyen nedenleri ortaya çıkarmak amacıyla yapılmış olan bu araştırmanın sonuçları, girişimcilerin ve faaliyetlerinin meşru görülme düzeyinin düşüklüğünü göstermektedir. Bunun nedeni olarak ise dört faktörün ön plana çıktığı tespit edilmiştir.

Katılımcıların konuyla ilgili olarak üzerinde en fazla durdukları konu, ülkemizdeki devlet ve girişimci arasındaki ilişkinin niteliğidir. Bilindiği gibi meşruiyet; örgütlerin ve bireylerin sosyal normlar, değerler ve beklentiler ile uyumlu davranışlar sergilemelerini kapsamaktadır. Ancak ülkemizde bürokratlar, siyasiler ve girişimci davranışlarını toplum nezdinde meşrulaştıracak normlar ve değerlerle uyumlu davranışı sergilemekten zaman zaman oldukça uzak kalmışlardır. Bunun sonucunda da bahsedilen ilişki, toplum nezdinde sürekli sorgulanmıştır. Bu sorgulamalar girişimci, siyasetçi ve bürokrat üçlüsünün taraf olduğu yolsuzlukların zaman zaman ortaya çıkması ile de iyice derinleşmiştir. Bahsedilen bu yolsuzluklar, girişimcilerin zenginliklerine ilişkin önemli şüpheler oluşturmuştur. Bu şüpheler, Türk girişimcisinin davranışları ile ilgili olarak önemli bir meşruiyet sorununun ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Araştırmada bahsedilen soruyla ilgili tespit edilen diğer bir neden de bazı girişimcilerin kökenleriyle ilgili ortaya atılan iddialara bağlı olarak oluşan yargılardır. Bu yargı, Türk toplumunun çok sayıda ideolojik gruba ayrılmasının bir sonucudur. Ne yazık ki ülkemizde birbirini dışlayan çok sayıda ideolojik grup vardır. Bilindiği üzere ideoloji kişilerin kişileri, faaliyetleri ve olaylarla ilgili algılamalarını şekillendiren önemli bir kurumdur. İdeolojinin bu özelliği ve

Ülkemizde çok sayıda ideolojik grubun varlığı araştırmanın hareket noktasını oluşturan soruyla ilgili olarak toplumda farklı meşruiyet leklerinin varlığına işaret etmektedir. Örgüt teorisi alanında çalışan araştırmacılar evre içerisindeki kurumların çeşitliliklerine ve üstlenmiş oldukları rollere bağlı olarak sosyo-politik, bilişsel, pragmatik meşruiyet gibi farklı meşruiyet leklerinin ortaya çıkabileceğini ifade etmişlerdir (Aldric ve Fiol, 1994; Boddewyn, 1995; Hannan ve Carroll, 1992; Schman, 1995). Ülkemizde de benzer durum yaşanmiş ve çok sayıda ideolojinin varlığına bağlı olarak farklı meşruiyet ölçekleri ortaya çıkmıştır. Bu durumun bir sonucu olarak da, ülkemizde girişimciler ideolojilerine ve destekledikleri ideolojik gruplara göre yargılanır olmuşlardır. Bu yargılamalar zaman zaman çok asılsız iddialar ile desteklenmeye çalışılmış ve ideolojinin yanlış bir bilinç oluşturabilme potansiyeli nedeniyle de bu iddialar çoğunlukla ispatlanmadan birçok insanın inandığı efsanelere dönüşmüştür.

Türk girişimcisinin faaliyetlerinin ve zenginliğinin meşruiyetinin sorgulanmasına neden olan bir diğer neden de Avrupalı, Japon ve Güney Koreli girişimciler ile mukayese edildiğinde hem yönetim uygulamalarının başarısızlığı hem de girişimcilerin ülke adına ürettikleri değerin çok düşük olduğuna ilişkin var olan yargıdır. Kesinlikle Türk girişimcisinin yönetim mantığı birçok yönden eleştirilebilir. Ancak, yönetim anlayışının da bir ülkenin kurumsal özelliklerine göre Őekillendiđini unutmamak gerekir. Bu bakımdan, yönetim anlayışları temel alınarak yapılacak bir tartışmanın sadece girişimciler üzerinden yapılmasıyla bir yargıya ulaşmak çok doğru olmayabilir. Ancak, girişimcilerimizin sahip oldukları vizyonların dar ve ülkeye katkılarının gerçekten başka ülkelerdeki girişimciler ile mukayese edildiğinde oldukça düşük olduğu görülmektedir. Bu durumun farkında olan girişimcilerimizin kendilerini çeşitli Őekillerde savundukları görülmektedir. Burada girişimcimlerimizin kendilerini savunmak için geliştirmiş oldukları söylemin mantıksal bir sorgulamasını yapmak gerekir. Mesela: Katılımcılar,

girişimcilerimizin AR-GE'ye göstermeleri gerekenin çok altında bir önem verdiklerini sıklıkla dile getirmişlerdir. Katılımcıların bu düşünceleri bazı girişimciler ile paylaşıldığında; girişimciler suçu sürekli olarak devlete atarak AR-GE çalışmaları yapan ve başarılı olan ülkelerin zengin ülkeler olduğunu ve bu ülkelerde devletin AR-GE için girişimcilere önemli avantajlar sunduğunu, Türkiye'de bu konuda çok fazla eksiklik olduğunu ifade ederek kendilerini savunmuşlardır. Bu savunma elbetteki değerlendirilmelidir. Ancak AR-GE'de son derece başarılı olan ülkelerin zengin oldukları için mi AR-GE'ye para ayırdıkları ve başarılı çalışmalar ortaya çıkardıkları; yoksa AR-GE faaliyetlerini başarıyla yürüttükleri için mi zengin ve başarılı işletmelere sahip oldukları konusunda gerçekten düşünmek gerekir.

Meşruiyet düzeyinin düşüklüğü ile ilgili olarak ön plana çıkan diğer bir neden de girişimcilerin çalışanlara karşı takınmış oldukları tavidir. Bu, bir anlamda ülkemizde bir kaynak olarak insana bakışın ve uygulanmakta olan insan kaynakları politikalarının bir sonucudur. Ülkemizde özellikle kriz dönemlerinde uygulanan işçi merkezli politikalar, katılımcımlar tarafından somut örnekler verilerek ciddi şekilde eleştirilmiştir. Burada girişimcilerimizin takınmış oldukları tavır gerçekten hem kendi kazanımları hem de meşruiyet sorunu açısından gözden geçirilmelidir. Ancak, burada meşruiyet olgusunun işletmeler için zaman zaman problem olabileceğini gösteren bir durum karşımıza çıkmaktadır. Çünkü katılımcıların girişimcilerin çalışanlarına karşı davranışlarına ilişkin beklentileri ve bu beklentileri şekillendiren sosyal normlar ve değerler zaman zaman örgütler için rekabetin gerekliliklerini göğüsleyebilmek adına sergilenmesi gereken davranışlar ile çelişmektedir.

Son olarak ifade etmek gerekirse, toplumumuzda girişimcilerin faaliyetleri ve bu faaliyetleri sonucunda ulaşılmış oldukları zenginlikler örgütsel alana ait meşruiyet ölçeği ile tam olarak örtüşmemektedir. Araştırma sonuçları

bu araştırmanın akabinde, birbirini destekler nitelikte farklı araştırmaların yapılarak konunun daha detayla aydınlatılması gerektiğine işaret etmektedir. Bu konuda yapılması gereken araştırmalardan bir tanesi, toplum nezdinde düşük bir meşruiyete sahip girişimcilerin ve faaliyetlerinin nasıl olup da varlıklarını devam ettirebiliyor oldukları ile ilgilidir. Bu durumda belki de meşruiyete ilişkin farklı yaklaşımlar sunan örgütsel ekoloji ve kaynak bağımlılığı yaklaşımlarının argümanları açıklayıcı olabilir. Dolayısıyla, bu iki kuramın olguya ilişkin argümanları temel alınarak bir araştırmanın yapılması, konuya yönelik daha önemli sonuçların ortaya çıkartılmasına katkı sağlayabilir.

Kaynaklar

- Akşit. B.T. (1992). “Medikal Araştırmalarda Etik Sorunlar”, Türk Tıpipler Birliği Sağlık Kongresi. 8-11 Mart, Ankara.
- Aldrich, H.E. - Fiol, M.C. (1994), “Fools rush in? The institutional context of industry creation”. *Academy of Management Review*, 19: 645-670.
- Boddeweyn, J.J. (1995), “The legitimacy of international-business political behaviour”. *International Trade Journal*, IX: 143- 161.
- Bowling. A. (2002), “Research Methods in Health: Investigation and Health Services. Philadelphia”, PA: McGraw-Hill House.
- Buğra, A. (1997), “Devlet ve İş Adamları”, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Burns, L.R. - Wholey, D.R. (1993), “Adoption and Abandonment of Matrix Management Programs: Effects of Organizational Characteristics and Inter-organizational Networks”, *Academy of Management Journal*, 36 (February), 1, 106-138.

- DiMaggio, P.J. - Powell, W.W. (1983), "The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism and Collective Rationality in Organizational Fields", *American Sociological Review*, 48, 147-160.
- DiMaggio, P.J. - Powell, W.W. (1991), "The New Institutionalism in Organizational Analysis Chicago": University of Chicago Pres
- Doh, J.P –Teegen H. (2004). "Globalization and NGOs. Transforming Business, Govenrnments, and Society" (Praeger, Westport, Conn).
- Dowling, J. - Pfeffer, J. (1975), "Organizational Legitimacy: Social Values and Organizational Behavior", *The Pasific Sociological Review*, Vol. 18, No: 1, pp. 122-136.
- Duman, M.Z. (2007), "Türkiye’de Burjuva Sınıfının Sosyal Profili", *Sosyo Ekonomi*, Ocak-Haziran.
- Eczacıbaşı, N. (1993), "Kuşaktan Kuşağa", Nejat F. Eczacıbaşı Yayınları, İstanbul
- Grewal, R. - Dharwadkar, R. (2002), "The Role of the Institutional Environment in Marketing Channels", *Journal of Marketing*, 66 (July), 3, 82-97.
- Hannan, M. T. - Carroll, G. R. (1992), "Dynamics of organizational populations: Density, competition, and legitimation". New York: Oxford University Press.
- Kalemci, A. – Tüzün, İ.K. (2008), "Örgütsel Alanda Meşruiyet Kavramının Açılımı: Kurumsal ve Stratejik Meşruiyet", *Süleyman Demirel Üniversitesi, İ. İ. B. F Dergisi*, C. 13, S. 2. , 403-413.
- Kalemci, A. - Duman, Ş.A. (2007), "Uluslar arası Örgüt Yazınında Meşruiyet Kavramının Tanımı", *XV. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi*, Mayıs, 84-92.
- Koç, V. (1983), "Hayat Hikayem", Çeltüt Yayıncılık, İstanbul.

- Kostova, T. -Zaheer, S. (1999), "Organizational Legitimacy under Conditions of Complexity: The Case of the Multinational Enterprise", *Academy of Management Review*, 24(1), 64-81.
- McCarthy, T. (1996), "Legitimacy and Diversity: Dialectical Reflections on Analytical Distinctions", *Rechtstheorie*, 27, 329-365.
- Meyer, J. W -Rovan B. (1977), "Institutionalized Organizations Formal Structure as Myth and Ceremony", *American Journal of Sociology*, 83, 340-363.
- Meyer, J.W. -Scott, W. R. (1983), "Organizational Environments-Rituals and Rationality", Sage, Beverly Hills-CA.
- North, D.C. (2002), "Kurumlar, Kurumsal Değişim ve Ekonomik Performans", Çev. Güven, Gül, Sabancı Üniversitesi Yayınları, İstanbul
- Oliver, C. (1996), "Strategic Responses to Institutional Process", *Academy of Management Review*, 16: 145-170.
- Özen, Ş. (2007), "Örgüt Kuramları", (Ed.) Özen, Şükrü-Sargut Selami, İmge Kitapevi, Ankara.
- Palazzo, G. -Scherer, A.G. (2006), "Corporate Legitimacy as Deliberation: A Communicative Framework", *Journal of Business Ethics*, 66: 71-88.
- Parson, T. (1960), "Structure and Process in Modern Societies", Glencoe, IL: Free Press
- Parson, T. "Sugesstions for a sociological approach to the theory of organizations-I-II", *Administrative Science Quaterly*. 1: 63-85, 223-239.
- Pfeffer, J. -Salancik, G. (1978), "The External Control of Organizations: A Resource Dependence Perspective", Harper & Row, New York.
- Ruef, M. – Scott, W.R. (1998), "A Multidimensional Model of Organizational Legitimacy: Hospital Survival in Changing Institutional

- Enviroments”, *Administrative Science Quarterly*, Vol. 43, No: 4, pp. 877-904.
- Sabancı, S. (1985), “İşte Hayatım”, Aksoy Matbacılık, İstanbul.
- Scott, W.R. (1995), “Institutions and Organizations”, Thousand Oaks, CA: Sage
- Selznick, P. (1957), “Leadership in Administration”, New York: Harper&Now
- Sethi, S.P. (2002), “Standarts for Corporate Conduct in the International Arena: Challenges and Oppurtunities for Multinational Corporations”, *Business and Society Review*, 107, 20-40.
- Shocker, A.D - Sethi, S.P. (1974), “An Approach to Incorporating Social Preferences in Developing Corporate Action Strategies”, In Sethi, S. Praskash (Ed.), *The Unstable Ground: Corporate Social Policy in A Dynamic Society*, 67-80, Los Angeles: Melville.
- Suchman, M.C. (1995), “Managing legitimacy: Strategic and in-stitutional approaches”, *Academy of Management Review*, 20: 571-610.
- Türker, M.V. (2007), “Verimlilik mi? Meşruiyet mi? ISO 9000 Kalite Yönetim Sisteminin Ülkemizde Yayılımı Çerçevesinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Tarafından Benimsenme ve Vazgeçilme Nedenleri Üzerine Bir Araştırma”, 4. Kobilerde Verimlilik Kongresi, 7-8 Aralık.
- Weber, M. (1968), “Economy and Society: An Interpretive Sociology” New York: Bedminister Press.
- Yılmaz, A. (2005), “Neo-Liberal Dönüşüm Sürecinde Türkiye’de Devlet Toplum İlişkileri Toplumsal Sınıf Merkezli Bir Yaklaşım”, *Marmara Üniversitesi İ. İ. B. F Dergisi*, Cilt: XX, Sayı: 1.
- Zucker, L.G. (1983), “Organizations as Institutions” In S. Bacharac (Ed.), *Research in the sociology of organizations*, vol. 2: 1-47, Greenwich, CT: JAI press.